

Agrártámogatások és EU-s kilátásaik – a gyakorló gazda szemszögéből

Ángyán József – Podmaniczky László – Ónodi Gábor

EU csatlakozásunk a gazdák szempontjából csak akkor lehet sikeres, ha igénybe tudják venni a helyzetüknek leginkább megfelelő támogatási formákat, képesek lesznek ezek legmegfelelőbb összetételét kialakítani. Ehhez gyorsan és alaposan meg kell ismerniük ezt a rendszert. Az EU-ban **az agrártámogatásoknak két eltérő jellegű csoportja létezik.**

Az első csoportba a **termeléshez, a mennyiségekhez kötött támogatások** tartoznak. Ezeknek három alapvető formája alakult ki.

- Az első a **közvetlen kifizetések**, melyeket meghatározott termésszintig és adott terület-nagyságig finanszíroz az EU, túlnyomó többségében az ún. GOF (gabona, olaj és fehérje) növények termesztése esetében. Ez a kvótákhoz kötött támogatás ma a gabonaféléknél pl. 63 Euro/t. Magyarország esetében 4,73 t/ha termésszintig fizeti ezt az összeget az EU, így ez a támogatás hektáronként $63 \times 4,73 \approx 300$ Euro (kb. 70 eFt/ha). Ez a kifizetési összeg jelentős mértékben várhatóan hosszú távon sem fog emelkedni. 2004-ben ennek legfeljebb 55 %-át kaphatják meg a magyar gazdák, ami mintegy 40 eFt/ha kifizetést jelenthet e növények termesztése esetén.
- A másik támogatási forma az **intervenciós állami felvásárlás**. Ezzel az állam garantál egy minimális felvásárlási árat, amelyen – ha ez alá csökkennének a piaci árak – felvásárolja a gazdáktól a termésfelesleget. Ez az árszint gabonaneműeknél, 2004-ben várhatóan 25 eFt/t körül alakulhat. Ehhez várhatóan bizonyos minőségi követelményeknek is meg kell felelni, és a felajánlott mennyiségnek a 80 t-t meg kell haladnia.
- A harmadik támogatási forma az **exporttámogatások** köre. Ezek olyan termékekre – az exportálóknak – nyújtható támogatások, amelyekre az adott évben a piaci helyzettől függően eseti jelleggel hirdet meg szubvenciót az EU.

A támogatások másik, új és várhatóan növekvő csoportját a **gazdálkodási rendszerekhez és területekhez kötött, ún. vidékfejlesztési támogatások** adják. Ezek a támogatási jogcímek igen széles körűek, és nemcsak a GOF-növények, hanem különböző ágazatok és eltérő adottságú területek támogatására is felhasználhatók. Ilyenek pl.: agrár-környezetgazdálkodási programok, kedvezőtlen adottságú térségek támogatása, speciális intézkedések félig önellátó gazdaságok („a kicsik”) számára, agrárterületek erdősítése, termelői csoportok létrehozása, állatvédelmi és növényegészségügyi EU előírások átvételének támogatása, mezőgazdasági beruházások, feldolgozás, kereskedelem támogatása, technikai segítségnyújtás, a gazdák korai nyugdíjazása, fiatal gazdák támogatása, oktatás, a vidéki térségek alkalmazkodásának és fejlődésének elősegítése (többféle intézkedés a falumegújítástól a közösségi marketing támogatásáig) stb. Ezek közül a **gazdák számára a legjelentősebb jövedelemforrást várhatóan az alábbi három támogatási forma fogja jelenteni.**

- Az első típus az **agrár-környezetgazdálkodási programokban** meghirdetett gazdálkodási rendszerekhez kötődő földalapú, normatív támogatások köre legalább 5 évre kötött állami szerződés alapján. Ezek a rendszerek (ökológiai/bio/gazdálkodás, gyepre alapozott legeltetéses állattartás, érzékeny természeti területek speciális talaj-, víz- vagy élővilágvédelmi szempontú gazdálkodási rendszerei, vizes élőhelyek, tó, nádas, ártér stb.) már ma, 2003-ban is pályázhatók (a kormány 290/2002. (XII.27.) számú rendeletének V. fejezete: A fenntartható fejlődés feltételeinek támogatása). E rendszerek 2003-as támogatási összegei 10-50 e Ft/ha érték között változnak. EU csatlakozásunk esetén ezek a kifizetések jelentősen emelkedni fognak. Gazdálkodási rendszertől függő minimális összegük az EU-ban ma 25-150 eFt/ha/év. Várhatóan ezekhez a támogatási formákhoz, gazdálkodási rendszerekhez kötődnek majd távlatilag is a legnagyobb hektáronkénti kifizeté-

sek. Értékük ma az EU-ban ágazattól függően 450-900 Euro/ha/év, azaz mintegy 110-220 eFt/ha/év.

- A második ilyen, területhez kötött vidékfejlesztési támogatási forma az ún. **kedvezőtlen adottságú térségek** normatív, földalapú támogatása. Kedvezőtlen adottságúnak ebben a rendszerben a 17 aranykorona-érték alatti területek, a hegy és dombvidéki lejtős területek, valamint a környezet- és/vagy természetvédelmi korlátozások alá eső területek minősülnek. Az ilyen területeken gazdálkodók 2004-től várhatóan az EU gyakorlatának megfelelő induló kifizetési összegre számíthatnak. E kifizetések felső határa ma az EU-ban 200 Euro/ha/év, azaz mintegy 50 eFt/ha/év
- A harmadik – vidékfejlesztési típusú és a gazdák egy csoportját különösen érintő – támogatási forma az ún. **félig-önellátó gazdaságok egyszerűsített, normatív támogatása**. Ennek összege a koppenhágai megállapodás szerint 2004-ben 1000 Euro/gazdaság lesz. Ez az 5 hektár alatti területű kisgazdaságok célzott támogatási formája lehet, hiszen birtoknagyságtól függetlenül és egyszerű eljárással juthatnak ennek révén mintegy 250 eFt/gazdaság évenkénti kifizetéshez.

Ismételten felhívjuk a figyelmet arra, hogy a felsorolt támogatási formák többsége 2004-től, EU csatlakozásunktól lesz elérhető, ha Magyarország ennek intézményi, ellenőrzési, nyilvántartási és egyéb feltételeit kialakítja. A várható támogatási mértékek a készülő Nemzeti Vidékfejlesztési Terv hazai és brüsszeli jóváhagyásától függően valamelyest módosulhatnak, formáik és nagyságrendjük azonban nagy valószínűséggel a leírtak szerint alakulhat.

Közülük egyedül az **agrár-környezetgazdálkodási programok** azok, amelyek már 2002-ben, 2,5 milliárd Ft támogatási kerettel és mintegy 2600 gazda részvételével elindultak, és 2003-ban ismét pályázhatók. Ezévi forráskeretük 4,5 milliárd forint. Hosszú távon is ez a támogatási forma lesz várhatóan a legelőnyösebb, különösen azok számára, akik nem GOF növényeket termelnek, gazdaságuk mérete 300 ha alatti és ráadásul nem is a legkiválóbb, legjobb termőképességű agrárterületeken gazdálkodnak. Ez várhatóan az EU-ban is növekvő, tartós támogatási formává válik.

Vegyünk ezek után egy konkrét példát!

Ha valaki **kedvezőtlen adottságú – pl. 17 aranykorona-érték alatti – területen** gazdálkodik, és **belép pl. az ökológiai (bio)gazdálkodási rendszerbe**, akkor 2004-től várhatóan kétféle támogatáshoz juthat:

- kedvezőtlen adottságú területek támogatása: várhatóan 40-50 eFt/ha;
- ökológiai gazdálkodási program várható kifizetései
 - évelő kultúrák esetén 100-150 eFt/ha,
 - egynyári növények esetén 70-120 eFt/ha,
 - egyéb célú földhasznosítás esetén 40-80 eFt/ha.

Ekkor tehát **várhatóan** – ágazattól függően – **80-200 eFt/ha állami támogatáshoz és kifizetéshez juthat**. A keletkező termékeit korlátozás (kvóták) nélkül és a konvencionális termékekhez képest 1,5-3-szoros áron értékesítheti. Ennek feldolgozási, piaci, kereskedelmi feltételeit persze összefogással meg kell teremteni, amihez szintén igénybe vehetők egyéb – korábban felsorolt – vidékfejlesztési támogatások.

Ha ugyanilyen területen gazdálkodik, de **nem lép be egyetlen agrár-környezetgazdálkodási rendszerbe sem**, hanem csak a termékmennyiségekhez kötött közvetlen kifizetésekre és az intervenciók felvásárlásokra alapoz, akkor

- a közvetlen kifizetés összege 40 eFt/ha, amely 2010-re 70 eFt/ha értékre nőhet;
- a garantált áras állami felvásárlásból származó árbevétele – 17 aranykorona alatti földeken pl. 4 t/ha búzatermést feltételezve – 4 t/ha x 25 eFt/t = 100 eFt/ha, melyből le kell vonni a termelés költségeit, a mai költségszinteken legalább 70-90 eFt/ha összeget, vagyis így maradhat a példa szerint 10-30 eFt/ha áruértékesítésből származó jövedelme.

Ekkor tehát **várhatóan** a példa szerint **50-100 eFt/ha állami kifizetésekből származó jövedelemre tehet szert.**

Kedvezőtlen adottságú területeken tehát egyértelmű az agrár-környezetgazdálkodási – pl. ökológiai (bio)gazdálkodási – programokhoz való csatlakozás előnye. Arról nem is beszélve, hogy az intervenciós felvásárláshoz várhatóan el kell érnie azonos minőségű termékből a 80 t mennyiséget, ami ezeken a területeken legalább 20 ha-os azonos fajtaival bevetett területet jelent.

2003-ban a két variáns közötti eltérés még nem ilyen kifejezett, hiszen 8 eFt/ha föld alapú támogatást mindenki megkap, aki nem vesz részt agrár-környezetgazdálkodási programokban. Az NAKP célprogramjaiban részt vevők viszont – célprogramtól és ágazattól függően – már ma is 10-50 eFt/ha kifizetésben részesülnek, amit az elvállalt gazdálkodási előírások betartásából származó esetleges többletköltségek persze csökkentenek.

Mindezek alapján tehát az valószínűsíthető, hogy – **különösen kedvezőtlenebb termelési adottságú területeken és 300 ha alatti birtokkategóriában** – **már ma is, és hosszú távon még inkább előnyös lehet a vidékfejlesztési pillérhez tartozó agrár-környezetgazdálkodási programokhoz csatlakozni.** Ezt ráadásul mielőbb érdemes megtenni, hiszen a korábban pályázók az elbírálásnál előnyben részesülnek, és ha az első évben nem is tudnak forráshiány miatt csatlakozni a kiválasztott agrár-környezetgazdálkodási (pl. ökológiai gazdálkodási) célprogramhoz, a következő évben mindenképpen előnyös helyzetből indulnak.

A szerzők és elérhetőségeik

Dr. Ángyán József, egyetemi tanár, intézetigazgató,

E-mail: angyanj@svr-sun.ktg.gau.hu

Dr. Ónodi Gábor, egyetemi docens, intézetigazgató-helyettes,

E-mail: onodi@kgi.gau.hu

Dr. Podmaniczky László, egyetemi docens, intézetigazgató-helyettes,

E-mail: podma@kgi.gau.hu

Szent István Egyetem, Környezet- és Tájgazdálkodási Intézet,

2103 Gödöllő, Páter K. u. 1.,

Tel./Fax: 06-28-415-383,

Internet: <http://www.ktg.gau.hu/uj/kutatas.html>,

<http://www.nakp.hu>